

2021-03-08

Till
Kommunstyrelsen

Angående PFAS-föroreningar i kommunalt dricksvatten från Vättern

Aktion Räd Vätern ställer i detta brev tre frågor till kommunstyrelsen:

- 1. Vill kommunen tillskriva regeringen och kräva att Fortifikationsverkets ansökan om markavvattning av Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats snarast avvisas?**
- 2. Vill kommunen ta initiativ till att utreda möjligheten och kostnaden för att behandla utgående avloppsvatten från kommunens reningsverk så att föroreningarna med PFAS kan minska radikalt?**
- 3. Hur ser kommunen på de tekniska möjligheterna att leverera dricksvatten med PFAS-halter under 1 ng/liter?**

Allt fler rapporter visar att Vättern är förorenad av högfluorerade ämnen som går under samlingsnamnet PFAS. Samtidigt kommer den ena forskningsrapporten efter den andra som varnar för allvarliga hälsoproblem med dessa kemikalier. Europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten EFSA sänkte i höstas gränsen för tolerabelt intag med flera tusen gånger.

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, har nyligen publicerat en rapport om miljögifter i de stora sjöarna: Vänern, Vättern och Mälaren. Generellt gäller att Mälarens vatten har högre halter läkemedelsrester, bekämpningsmedel och andra kemikalier, inkl. PFAS, än Vättern och Vänern. Men i Mälaren och Vänern byts allt vatten ut på tre till åtta år, medan uppehållstiden i Vättern är ca 60 år. Föroreningarna stannar alltså i Vättern under mycket lång tid. På grund av att biomassan i vår sjö också är jämförelsevis liten drabbas fisk, kräfter och hela ekosystemet av höga koncentrationer av de oönskade ämnena.

Mitt ute i Vättern, till och med på 30 meters djup, hittar forskarna PFAS₁₁ i halter mellan 1,5 och 4,1 ng/liter. SLU-rapporten redovisar att kommunernas avloppsreningsverk är betydande källor till att dessa föroreningar sprids. Det finns även andra källor som brandskumsförorenade områden, deponier, industriutsläpp och troligen även nedfall via regn. En pågående studie inom Örebro universitet kommer förhoppningsvis att ge mer kunskap om de olika föroreningskällorna under våren.

Aktion Rädda Vättern har under februari 2021 tagit PFAS-prover på det kommunala kranvattnet från vattenverken i Jönköping, Hjo, Askersund och Motala med hjälp av [laboratoriet Eurofins i Lidköping](#). Proverna visar att PFAS-kemikalierna inte stoppas av vattenverkens filtrering och behandling. Varken mikrofilter, ozonbehandling eller långsamfilter hindrar dessa svårnedbrytbara "evighetskemikalier". Proverna i kranvattnet visar på PFAS₁₁ i halter mellan 2,8 och 5,8 ng/liter.

Men är inte detta väldigt låga halter? Livsmedelsverkets åtgärdsgräns för dricksvatten har varit 90 ng/liter. Dessa beräkningar grundar sig dock på den kunskap som fanns före 2008. Enligt EFSA var då dagligt tolerabelt intag 1 500 ng/kg kroppsvikt av PFOA och 150 ng/kg kroppsvikt av PFOS. [Idag menar EFSA att detta värde måste sänkas](#) till motsvarande ett dagligt intag på 0,6 ng per kg kroppsvikt för summan av fyra PFAS₄ (PFOA, PFOS, PFNA och PFHxS).

Med utgångspunkt från Livsmedelsverkets sätt att beräkna den tidigare åtgärdsgränsen för dricksvatten [har Naturskyddsföreningen nyligen i en rapport](#) visat att dricksvattnet bör innehålla mindre än 1 ng/liter av PFAS₄ för att säkert och långsiktigt skydda de minsta barnen som behöver mjölkersättning och välling. Våra kranvattenprover från februari 2021 innehåller dubbla mängden PFAS₄.

Försvarsmaktens FOI förutspådde redan 2013 att krav ned mot 1 ng/liter skulle kunna komma. [I FOI-rapporten beskrivs](#) även risken för att Försvarsmakten kan komma att krävas på stora skadestånd. Hitintills verkar det dock vara kommunerna, i egenskap av leverantör av dricksvattnet, som först får stå till svars ([Ronnebymålet](#)). I USA, som har ett mycket stort antal PFAS-förorenade dricksvattentäkter, har vissa forskare länge krävt att PFAS-halterna i dricksvattnet bör underskrida 1 ng/liter.

Som vanligt när det gäller miljögifter tillhör barn, gravida och ammande kvinnor de största riskgrupperna. Att nya forskningsrapporter även redovisar påverkan på immunförsvaret, med negativ effekt på vacciners skyddsfunktion, har bidragit till kravet på sänkta gränsvärden. Men svenska Livsmedelsverket vill inte agera nu utan avvaktar fortsatta förhandlingar i EU, som tyvärr kan bli långdragna.

Aktion Rädda Vättern, liksom alla andra, betraktar Vättern som en fantastisk resurs för dricksvattenförsörjning. Sjön är känd vida omkring för sitt rena och kalla vatten. Vi är övertygade om att alla kommuner, som tar sitt vatten från Vättern, vill göra sitt bästa för att både nu och på sikt kunna ge kommuninvånarna ett hälsosamt kranvatten. Ett vatten som vi lugnt kan ge även till våra minsta barn. Vi skulle därför vilja få svar på följande frågor:

1. Vill kommunen tillskriva regeringen och kräva att Fortifikationsverkets ansökan om markavvattning av Karlsborgs PFAS-förorenade flygplats snarast avvisas? [Mark- och miljödomstolen i Vänersborg har i yttrande 2020-11-05](#) uppmanat regeringen att inte godkänna länsstyrelsens dispens. Skälen är bland annat att Vättern inte får utsättas för

ökad PFOS-förorening eftersom miljö kvalitetsnormen redan har överskridits. Flera kommuner runt Vättern har redan överklagat länsstyrelsens beslut, men en samfällid framställan från alla kommuner som nyttjar vätternvatten att följa mark- och miljödomstolens uppmaning skulle förhoppningsvis bidra till ett snabbare positivt regeringsbeslut. Så länge prövningen pågår lär ingen sanering påbörjas. Varje dag, varje minut, läcker nu stora mängder PFAS ut till Vätterns vattenskyddsområde. Vätternvårdsförbundet har bedömt att Karlsborgs flygplats utgör "[den ensamt dominerande källan för PFAS-föroreningar till Vättern jämfört med andra vattendrag.](#)" Alla åtgärder som kan påskynda processen och få till en sanering måste tillämpas.

2. Vill kommunen ta initiativ till att utreda möjligheten och kostnaden för att behandla utgående avloppsvatten från kommunens reningsverk så att PFAS-föroreningarna kan minska radikalt? [Det finns känd teknik](#) och fördelen är att även andra föroreningar som läkemedelsrester kan fångas upp.¹

3. Hur ser kommunen på de tekniska möjligheterna att leverera dricksvatten med PFAS-halter under 1 ng/liter?

Vi tar tacksamt emot svar på adressen arv@aktionraddavattern.se så snart som möjligt.

Med vänlig hälsning

Elisabeth Lennartsson

Ordförande Aktion Rädta Vättern

---

¹ Kravet på rening av utgående avloppsvatten gäller i första hand kommuner med utsläpp till Vättern. Men även Vänern respektive Östergötlands sjösystem med Boren, Roxen och Glan är värda att skydda.